ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΙΣ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΤΡΙΣ ΤΟΥ ΜΗΝΟΣ ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ

ΤΗΙ ΣΥΜΠΡΑΞΕΙ

ΒΛΑΣΙΟΥ ΣΚΟΡΔΕΛΗ, π. Διευθυντοῦ τοῦ Διδασκαλείου Πελοποννήσου, ΑΛΕΞΙΟΥ ΖΑΜΑΡΙΟΥ Διευθυντοῦ τῶν Ζαριφείων Διδασκαλείων ἐν Φιλιππουπόλει, ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΠΑΠΑΣΩΤΗΡΙΟΥ, Διευθυντοῦ τοῦ Διδασκαλείου Πελοποννήσου, ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ Δ. ΓΡΑΦΙΛΑΔΟΥ, ὑποδ. τοῦ Ὀρφανοτροφείου Χατζηκώστα

ΕΝ ΤΗΙ ΗΜΕΔΑΠΗΙ

Συνδρομὴ ἐτησία προπληρωτέα

δραχ. 6

Παρακαλοῦμεν τοὺς καθυστεροῦντας νὰ ἀποστείλωσιν αὐτὴν ἐν συστημένῃ ἐπιστολῇ.

ΥΠΟ

Π. Π. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ

Διδάκτορος τῆς Φιλοσοφίας, καὶ εἰδικῶς τῆς παιδαγωγικῆς, πρώην γενικοῦ ἐπιθεωρητοῦ τῶν δημοτικῶν σχολείων τοῦ Κράτους, μέλους τακτικοῦ τοῦ ἐν Γερμανίᾳ συλλόγου τοῦ πρὸς διάδοσιν τῆς ἐπιστημονικῆς Παιδαγωγικῆς κλπ.

ΕΝ ΤΗΙ ΑΛΛΟΔΑΠΗΙ

Συνδρομὴ ἐτησία προπληρωτέα

φρ. χρ. 7

Ἀποστέλλεται διὰ συστημένης ἐπιστολῆς εἰς μονόγροσσα γραμματόσημα Τουρκίας (5 γρ.1 φρ.

ΓΡΑΦΕΙΑ : Ὁδὸς Ἀναγνωστοπούλου ἀριθ. 16.

Ἀριθ. 31 **Ἐν Ἀθήναις τῇ 30 Μαρτίου 1894.** **Ἔτος Β'.**

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ : Ἁρμόζει τὸ σύστημα τῶν φυσικῶν τιμωριῶν καὶ εἰς τὰ ἁμαρτήματα τὰ μεγάλα ; — Ἐπανέλθωμεν ἐπὶ τὸν Ἕρβαρτον. — Μεθοδικὸν ἀλφαβητάριον Κοκκινάκη καὶ κρίσις περὶ αὐτοῦ. — Περὶ διδάκτρων. — Σχολικαὶ ἀποικήσεις.—Σύμμικτα.

ΑΡΜΟΖΕΙ ΤΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΤΩΝ ΦΥΣΙΚΩΝ ΤΙΜΩΡΙΩΝ ΚΑΙ ΕΙΣ ΤΑ ΑΜΑΡΤΗΜΑΤΑ ΤΑ ΜΕΓΑΛΑ

Πρὶν ἐκθέσωμεν τὴν γνώμην ἡμῶν περὶ τούτου ἂς κατέλθωμεν εἰς τὴν πρᾶξιν, ἵνα ἴδωμεν τί ἐνταῦθα συμβαίνει.

Φίλος μου τις ἔζη ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ ἐπ' ἀδελφῇ γαμβροῦ του ἀναλαβὼν νὰ ἐκπαιδεύσῃ αὐτὸς τὰ δύο μικρὰ τέκνα τῆς ἀδελφῆς του ἓν ἄρρεν καὶ ἓν θῆλυ. Μᾶλλον ὑπὸ τῆς καρδίας του ἢ ὑπὸ θεωριῶν κινούμενος ἠκολούθει ἐν τῇ ἀνατροφῇ τῶν παιδίων τὴν μέθοδον τῆς φύσεως. Ἀμφότερα τὰ παιδία ἦσαν αὐτῷ ἐν μὲν τῇ οἰκίᾳ μαθηταί του, ἔξω δὲ αὐτῆς φίλοι του. Καθ' ἡμέραν ἐπορεύοντο εἰς περιπάτους καὶ εἰς φυτολογικὰς ἐκδρομάς, ἔνθα τὰ παιδία ἀνεζήτουν φυτὰ καὶ ἐκόμιζον εἰς τὸν διδάσκαλόν των καὶ μετὰ προσοχῆς ἠτένιζον αὐτὸν εἰς τὸ στόμα, ἵνα ἀκούσωσι παρ' αὐτοῦ τι καινὸν περὶ τῶν φυτῶν τούτων καὶ οὕτω ἀπήλαυον ἐν τῇ μετὰ τοῦ διδασκάλου των συναναστροφῇ καὶ διδασκαλίας καὶ τέρψεως. Καὶ δὲν παρῆλθε πολὺς χρόνος καὶ ὁ διδάσκαλός των ἦτο αὐτοῖς προσφιλέστερος καὶ τοῦ πατρὸς καὶ τῆς μητρός. Μίαν δὲ ἡμέραν ἐπαινῶν ἡμῖν τὴν μέθοδον ταύτην τῆς ἀνατροφῆς ἀνέφερε μεταξὺ τῶν ἄλλων καὶ τὰ ἑξῆς. «Ἦτο ἑσπέρα, ὅτε καθήμενος ἐν τῷ δωματίῳ μου μετὰ τοῦ ἀνεψιοῦ μου, ὅστις κατεγίνετο ἰχνογραφῶν, ἔλαβον ἀνάγκην πυρείων, ἵνα ἀνάψω τὸ σιγάρον μου. Καὶ πρὸς τοῦτο παρεκάλεσα τὸν ἀνεψιόν μου νὰ μεταβῇ εἰς τὸ παρακείμενον δωμάτιον καὶ φέρῃ εἰς ἐμὲ τὸ κυτίον τῶν πυρείων. Παραδόξως δὲ παρετήρησα εἰς αὐτὸν ἔλλειψιν προθυμίας νὰ ἐκτελέσῃ τὴν παράκλησίν μου, καὶ ἐξηκολούθει ἀμέριμνος ἰχνογραφῶν. Τότε ἐγὼ χωρὶς νὰ ἐπαναλάβω τὴν παράκλησίν μου ἀλλὰ καὶ χωρὶς νὰ ἐπιπλήξω αὐτὸν καθόλου ἀναστὰς ἐκ τοῦ καθίσματός μου ἐπορεύθην εἰς τὸ δωμάτιον καὶ λαβὼν τὸ κυτίον ἐπανῆλθον εἰς τὸ δωμάτιόν μου καὶ ἀνῆψα ἔμπροσθεν τοῦ ἀνεψιοῦ μου τὸ σιγάρο μου δείξας διὰ τῆς ψυχρᾶς πλέον πρὸς αὐτὸν συμπεριφορᾶς μου ὅτι ἡ διαγωγή του μὲ ἐλύπησεν. Κατὰ τὴν ἑσπέραν ταύτην μὲ ἠρώτα κατὰ τὸ εἰωθὸς πολλὰ πράγματα, ἀλλ' ἐγὼ ἀπεκρινόμην εἰς αὐτὸν μετὰ πολλῆς ψυχρότητος, πολλὰ δὲ πράγματα, ἃ ἐπέτρεπον αὐτῷ ἄλλοτε νὰ κάμνῃ, δὲν ἔδωκα εἰς αὐτὸν τὴν ἄδειαν κατὰ τὴν ἑσπέραν ταύτην νὰ ἐκτελέσῃ. Τὸ παιδίον ἐκ τῆς συμπεριφορᾶς μου ἐνόησεν ὅτι ἔσφαλεν καὶ μὲ τοιαύτην συντριβὴν ἐπορεύθη νὰ κατακλιθῇ. Ὅτε δὲ εἶχεν ἐξημερώσῃ, ἀνέστη λίαν πρωὶ καὶ ἐλθὼν εἰς τὴν θύραν τοῦ δωματίου μου ἔκρουσεν αὐτὴν νὰ ἐπιτραπῇ αὐτῷ νὰ εἰσέλθῃ. Ἀκούσας δὲ παρ' ἐμοῦ τὸ ἐμπρὸς εἰσῆλθε κομίζων ὕδωρ ζεστόν, ἵνα νιφθῶ, ὅπερ ἀφήσας ἐπὶ τοῦ νιπτῆρος περιεσκόπει τί λείπει μοι, ἵνα κομίσῃ καὶ τοῦτο. Ἰδὼν δὲ τὰ ὑποδήματά μου λείποντα· Εἶπε, «δὲν ἔχεις, θεῖε, καὶ τὰ ὑποδήματά σου, θὰ τρέξω νὰ φέρω καὶ ταῦτα». Καὶ ταῦτα εἰπὼν ἔδραμε καὶ ἐκόμισε τὰ ὑποδήματά μου καὶ οὕτω καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν ἠγωνίζετο νὰ ἐπανορθώσῃ τὴν παρακοὴν τῆς ἑσπέρας. Τὸ παιδίον ἐν τῇ ψυχρότητί μου ἐνόησεν ὅτι ἐστερήθη τῆς φιλικῆς μου συναστροφῆς διὰ τὴν ἀπείθειάν του καὶ ὅτι πρὸς τοῦτο αὐτὸ καὶ μόνον ἐνέχεται καὶ ἀπεφάσισε μετανοῆσαν εἰλικρινῶς οὐ μόνον νὰ ἐπανορθώσῃ τὸ σφάλμα του, ἀλλὰ καὶ τοῦ λοιποῦ νὰ μὴ περιπέσῃ πάλιν εἰς ἄλλο. Ἀφ' οὗ ἐγνώρισε τί σημαίνει ἡ ἀπώλεια τῆς φιλίας, ἐν τῷ μέλ-

λοντι ἐποιεῖτο περὶ πολλοῦ πλέον τὴν κτηθεῖσαν.

Ὁ παῖς ἐκεῖνος, ὁ οὕτω παιδευθεὶς ηὐξήθη καὶ νῦν εἶναι πατὴρ τέκνων, ἅπερ ἀνατρέφει κατὰ τὰς αὐτὰς ἀρχὰς καὶ αὐτός. Πατὴρ καὶ τέκνα εἶναι φίλοι πρὸς ἀλλήλους. Τὰ παιδία ποθοῦσι διακαῶς νὰ ἔλθῃ ἡ ἑσπέρα, ὅτε ἐπανέρχεται ὁ πατὴρ ἐκ τῆς ἐργασίας καὶ συναναστρέφεται μετ' αὐτῶν διηγούμενος πολλὰ πράγματα. Εὐδαιμονέστατα δὲ εἶναι τὰ παιδία κατὰ τὴν Κυριακήν, ὅτε ὅλην τὴν ἡμέραν ὁ πατὴρ εἶναι μετ' αὐτῶν. Τοσοῦτον δὲ ἡ πρὸς τὸν πατέρα πίστις καὶ ἀγάπη ἐπικρατεῖ ἐν τοῖς παιδίοις, ὥστε ἁπλῆ ἐκδήλωσις τοῦ πατρὸς τί πρακτέον καὶ τί φευκτέον εἶναι εἰς τὰ παιδία ἀκατάπειστος δύναμις. Ἐὰν ποτε ὁ πατὴρ ἐπανελθὼν κατὰ τὴν ἑσπέραν ἐκ τοῦ ἔργου μάθῃ ὅτι διεπράχθη σφάλμα τι ἐν τῷ οἴκῳ παρά τινος τῶν τέκνων του, φέρεται πρὸς αὐτὰ μετὰ ψυχρότητος καὶ τοῦτο εἶναι εἰς αὐτὰ ἡ δραστικωτάτη τιμωρία. Καλλίτερον εἶχον νὰ ἐδέροντο ἢ νὰ ἔβλεπον τὸν πατέρα πρὸς αὐτὰ ψυχρόν. Μίαν δὲ ἡμέραν ὁ μεγαλείτερος υἱός, παιδίον πενταετές, πλῆρες ζωῆς, καὶ ἐνεργείας, ἀπούσης καὶ τῆς μητρὸς ἐκ τῆς οἰκίας, εἰσῆλθεν εἰς τὸ γραφεῖον τοῦ πατρὸς καὶ ἰδὼν ἐκεῖ κείμενα τὰ ξυράφια ἔλαβεν ἓν εἰς τὰς χεῖρας καὶ ἔκοψε δι' αὐτοῦ ἐξ ἀπροσεξίας ὀλίγον τὸν δάκτυλόν του, διὰ δὲ τοῦ ψαλιδίου ἔκοψε ἐκ τῆς κόμης τοῦ νεωτέρου ἀδελφοῦ πολλὰ μαλλία. Ἡ μήτηρ, ἥτις ἐπανελθοῦσα ἔμαθεν πάντα ταῦτα, ἀνήγγειλεν αὐτὰ εἰς τὸν πατέρα ἐπανελθόντα κατὰ τὴν ἑσπέραν, ὅστις οὐδεμίαν λέξιν οὔτε τώρα οὔτε κατὰ τὴν πρωΐαν ὡμίλησε πρὸς τὸ παιδίον. Ὅτε δὲ ἡ μήτηρ παρεσκευάζετο μετὰ δύο ἢ τρεῖς ἡμέρας πάλιν νὰ ἐξέλθῃ πρὸς ἐργασίαν, ὁ ἀτακτήσας παῖς παρεκάλει αὐτὴν ἐπιμόνως νὰ μὴ ἐξέλθῃ. Ἐρωτήτασα δὲ ἡ μήτηρ διατί ζητεῖ τοῦτο, διότι ἐφοβεῖτο, εἶπε, μὴ ἐν τῇ ἀπουσίᾳ της κάμῃ πάλιν ἀνοησίας.»

Ἐκ τῶν παραδειγμάτων τούτων, ἃ προετάξαμεν τοῦ ζητήματος ἡμῶν, τί ποιητέον ἐν παραπτώμασι μεγάλοις, βλέπει τις ὁποῖαι πρέπει νὰ εἶναι αἱ σχέσεις γονέων καὶ τέκνων πρὸς ἀλλήλους, ἵνα τελεσφορήσωσι τὰ προτεινόμενα παρ' ἡμῶν μέτρα. Συνήθως παρ' ἡμῖν οἱ γονεῖς εἶναι τῶν τέκνων των κατὰ τὸ ἥμισυ φίλοι καὶ κατὰ τὸ ἥμισυ ἐχθροί, εἶναι οὕτως εἰπεῖν ἐχθροφίλοι αὐτῶν. Διὰ τῶν λόγων, οὓς συνήθως λέγουσι πρὸς αὐτά· «Δὲν θὰ σὲ ἀφήσω νὰ χαθῇς» ἢ «τώρα δὲν ἐννοεῖς τὸ καλόν, ποῦ σοῦ θέλω, ὅταν δὲ μεγαλώσῃς, θὰ μὲ εὐλογῇς ὅτι ἐφρόντιζον περὶ σοῦ» δεικνύουσι φιλίαν, διὰ δὲ τῶν σκληροτάτων καὶ ἀδυσωπήτων τιμωριῶν, ἃς ἐπιβάλλουσιν αὐτοῖς, ἐμφαίνουσι πᾶν τοὐναντίον, δῆλον ὅτι ἔχθραν καὶ μῖσος πρὸς αὐτά. Ἐπειδὴ δὲ αἱ τιμωρίαι εἶναι μᾶλλον αἰσθηταὶ εἰς τὰ παιδία ἢ οἱ λόγοι, τὸ ἀποτέλεσμα εἶναι ὅτι αὐταὶ κυριεύουσι τῆς ψυχῆς αὐτῶν καὶ λησμονοῦσι τοὺς γλυκεῖς λόγους, οὓς εὑρίσκουσιν εἰς πλήρη ἀντίθεσιν πρὸς τὰ ἔργα, καὶ οὕτως ἐλαττοῦται ἡ εὐσέβεια αὐτῶν πρὸς τοὺς γονεῖς καὶ ἡ ἀγάπη, τὸ ἀπαραίτητον τοῦτο καὶ ἀνεκτίμητον μέτρον πρὸς τελεσφόρον ἀνατροφήν.

Νομίζομεν ὅτι τὸ κακὸν τοῦτο δὲν ὑφίσταται, ὅπου ὑπάρχει τὸ σύστημα τῶν φυσικῶν τιμωριῶν. Ὁ καλλίτερος διδάσκαλος τοῦ ἀνθρώπου εἶναι τὰ παθήματα. Καὶ ὅπου τὰ παθήματα δὲν εἶναι ἐπικίνδυνα, ἐκεῖ δύνανται οἱ γονεῖς νὰ συμβουλεύωσι τὰ τέκνα των νὰ ἀπέχωνται πράξεων μελλουσῶν νὰ φέρωσιν εἰς αὐτὰ πικρίαν καὶ λύπην. Ἂν δὲ παρὰ τὴν συμβουλὴν ταύτην διαπραξωσι τὰς πράξεις ταύτας, τότε ἂς ἀφήσωσιν αὐτὰ νὰ γευθῶσι ὅλης τῆς πικρίας, ἵνα μάθωσιν ἐφεξῆς νὰ μὴ πράττωσι τοιαύτας πράξεις, νὰ εὐλαβῶνται δὲ καὶ νὰ πείθωνται εἰς τὰς συμβουλὰς τῶν γονέων, οἵτινες νοοῦσι καλλίτερον τὸν κόσμον καὶ διαγινώσκουσι καλλίτερον τὰ πράγματα. Σημειωτέον δὲ ὅτι δεινὰ παραπτώματα κατὰ τὸ σύστημα τῶν φυσικῶν τιμωριῶν σπανιώτατα ἀναφαίνονται, ἐν ᾧ τὸ ἄλλο σύστημα οἱονεὶ προκαλεῖ τοιαῦτα. Ἡ κακὴ διαγωγὴ πολλῶν παίδων εἶναι συχνάκις τὸ ἐπακολούθημα τῆς διαρκοῦς ἐκείνης ἀγανακτήσεως, εἰς ἣν φθάνουσι διὰ τῆς κακίστης μεταχειρίσεως. Κολαζόμενοι ἀδυσωπήτως καὶ περιφρονούμενοι ὑπὸ τῶν γονέων ἀποξενοῦνται, δὲν συμπαθοῦσι πλέον πρὸς αὐτοὺς καὶ εὐκόλως νῦν ἐκτρέπονται εἰς πράξεις κακάς, διότι ἐξέλειπεν ἡ συμπάθεια καὶ ἡ εὐσέβεια, ἅτινα εἶναι πρόχωμα κατὰ τῶν παρεκτροπῶν. Παρετηρήθη δὲ ὅτι ἐκεῖνοι, εἰς οὓς αἱ ἀνώτεραι ἀπολαύσεις εἶναι ἀποκεκλεισμέναι, ῥίπτονται εἰς τὰς ταπεινάς, ἐκεῖνοι, οἵτινες δὲν ἀπολαύουσι τῆς χαρᾶς, τῆς συμπαθείας καὶ ἀγάπης, ἀναζητοῦσιν ἀλλαχοῦ τέρψεις καὶ ἀπολαύσεις.

Ἀλλ' ἂς δεχθῶμεν ὅτι καὶ μὲ ὅλην τὴν αὐστηρὰν ἐπιτήρησιν καὶ ἀνατροφὴν τὴν λελογισμένην ἀναφαίνονται ἠθικὰ σφάλματα σπουδαῖα π.χ. ψευδολογία, κλοπή. Τί πρέπει ἐνταῦθα κατὰ τὸ σύστημα τῶν φυσικῶν τιμωριῶν νὰ πράξωμεν; Ἂς ἐξετάσωμεν ἐν τῇ κλοπῇ π. χ. τίνα δυνατὸν νὰ εἶναι τὰ φυσικὰ ἐπακολουθήματα. Ταῦτα εἶναι διττά, ἄμεσα καὶ ἔμμεσα. Καὶ ἄμεσα μὲν εἶναι ἡ ἀπόδοσις, ἢ ἡ ἀποζημίωσις, ἐὰν τὸ κλαπὲν δὲν ὑπάρχῃ. Ἔμμεσα δὲ ἡ δυσαρέστησις ἡ μεγάλη τῶν γονέων διὰ τὸ συμβὰν ἔγκλημα. Ἡ μαστίγωσις, οἱ ὀνειδισμοί, ὁ ἐξευτελισμὸς ἐμποιεῖ φόβον καὶ ὀργὴν εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ ἁμαρτάνοντος καὶ διδάσκει αὐτὸν μετὰ περισσοτέρας ἐν τῷ μέλλοντι δεξιότητος νὰ ἐκτελῇ τὸ ἔγκλημα, δὲν εἶναι ἄρα σωφρονισμὸς καὶ διόρθωσις, ἀλλὰ τελειοποίησις ἐν τῇ μεθόδῳ τοῦ ἐγκληματεῖν. Διὰ τοῦτο εἴμεθα ἐχθροὶ τῆς βαρβαρότητος ἐν τῇ ἀνατροφῇ τῶν παίδων· διότι γινώσκομεν ὅτι ἡ βαρβαρότης γεννᾷ βαρβαρότητα καὶ ἡ φιλοφροσύνη γεννᾷ φιλοφροσύνην. Παῖδες, πρὸς οὓς φέρεταί τις ἄνευ ἀγάπης, ἄνευ αἰσθήματος, γίνονται ἀναίσθητοι, ἐν ᾧ ἡ πρὸς αὐτοὺς συμπάθεια διεγείρει τὴν συμπάθειαν αὐτῶν πρὸς ἄλλους. Ὅπως φέρονται οἱ μεγάλοι πρὸς τοὺς

μικρούς, οὕτω φέρονται καὶ οἱ μικροὶ πρὸς ἀλλήλους. Καὶ ἐν τῇ οἰκογενείᾳ, καὶ ἐν τῷ σχολείῳ καὶ ἐν τῇ πολιτείᾳ σκληρὸς δεσποτισμὸς προκαλεῖ πολλὰ καὶ σπουδαῖα παραπτώματα καὶ ἐγκλήματα, ἃ ζητεῖ νὰ ἐξαλείψῃ, ἐν ᾧ ἐξουσία ἠπία καὶ φιλελεύθερος οὐ μόνον αἴρει πᾶσαν αἰτίαν πρὸς ἔριδας, ἀλλὰ καὶ καθαίρει τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων καὶ συντελεῖ εἰς τὴν ἐλάττωσιν τῶν παρεκτροπῶν καὶ ἀνομιῶν. Ἤδη πρὸ πολλοῦ ὁ Ἰωάννης Λόκκιος εἶπε· «Μεγάλη ἐν ταῖς τιμωρίαις αὐστηρότης ἐλάχιστον ὠφελεῖ ἐν τῇ ἀνατροφῇ, μάλιστα δὲ βλάπτει καὶ πιστεύω ὅτι θὰ εὕρῃ τις ὅτι ἐκεῖνα τὰ παιδία, τὰ ὁποῖα μάλιστα ἐδάρησαν σπανιώτατα ἐγένοντο ἄνδρες ἀγαθοί.» Πρὸς τοῦτο δὲ συμφωνεῖ καὶ ὁ Rogers, ἱερεὺς τῶν φυλακῶν ἐν Παντομβίλλῃ, καθ' ὃν ἐκ τῶν καταδίκων οἱ αὐστηρότατα τιμωρούμενοι, οἱ μαστιγούμενοι μάλιστα περιπίπτουσι συχνότατα πάλιν εἰς ἐγκλήματα. Τίνα δὲ τὰ ἀποτελέσματα τῆς φιλελευθέρου καὶ φιλανθρώπου πρὸς τὰ παιδία συμπεριφορᾶς μαρτυρεῖ καὶ τὸ ἑξῆς γεγονός, ὅπερ ἠκούσαμεν παρὰ οἰκοδεσποίνης Γαλλίδος. Αὕτη εἶχεν υἱὸν λίαν ζωηρόν, ὅστις οὔτε ἐν τῷ σχολείῳ οὔτε ἐν τῷ οἴκῳ ἠγέ ποτε ἡσυχίαν. Μάτην ἐνέκλεισαν αὐτὸν ἐν Λυκείῳ τῶν Παρισίων, καὶ ἐνταῦθα αἱ ἀταξίαι ἐξηκολούθουν καὶ δὲν ἤξευρον οἱ γονεῖς τί νὰ πραξωσι πρὸς διόρθωσιν τοῦ παιδός. Τότε κατὰ συμβουλὴν φίλου των ἔστειλαν αὐτὸν εἰς Λύκειον τῆς Ἀγγλίας, καὶ παραδοξως ἐνταῦθα μετεβλήθη καθ' ὁλοκληρίαν ὁ παῖς καὶ ἐπανῆλθεν περάνας ἐκεῖ τὰς σπουδάς του εἰς τὴν πατρίδα του σώφρων καὶ εὐπειθής. Τοῦ Ἀγγλικοῦ σχολείου ὁ ἐλεύθερος βίος δὲν παρέσχε ἐμπόδιον εἰς τὴν ζωηρότητα του καὶ μετὰ καιρὸν ἐδιδάχθη νὰ κάμνῃ ὀρθὴν χρῆσιν τῆς ἐλευθερίας του πρὸς τὸ ἴδιον ἑαυτοῦ συμφέρον.

ΕΠΑΝΕΛΘΩΜΕΝ ΕΠΙ ΤΟΝ ΕΡΒΑΡΤΟΝ

Ἐν Γερμανίᾳ ἐγένετο κατὰ τὸν αἰῶνα μάλιστα τοῦτον ἐπιμελεστάτη ἐργασία παρὰ τῶν ἐξοχωτάτων αὐτῆς πνευμάτων πρὸς βελτίωσιν τῆς διδασκαλίας καὶ ἀγωγῆς τῶν Γερμανοπαίδων. Καὶ βασιλεῖς καὶ ὑπουργοὶ καὶ φιλόσοφοι καὶ ποιηταὶ καὶ στρατηγοὶ ἐθεώρησαν τὸ ζήτημα τῆς ἐκπαιδεύσεως τοῦ λαοῦ ἄξιον ἰδιαζούσης φροντίδος καὶ ἐφιλοτιμήθησαν ἕκαστος νὰ συνεισφέρῃ τὰς σκέψεις του ἐν βιβλίοις πρὸς διαφωτισμὸν τῶν πολλῶν. Ἀλλ' ἐκ πάντων τῶν ἁρμοδίων νὰ ἔχωσι περὶ τῆς διδασκαλίας καὶ ἀνατροφῆς γνώμην ὁ Ἔρβαρτος ἐξέχει ὡς ὑψηλοτάτη κορυφὴ ἐν τῷ συμπλέγματι τούτῳ τῶν εὐγενῶν πνευμάτων τῆς Γερμανίας. Ἐγεννήθη τῇ 4 Μαΐου 1776 ἐν Ὀλδεμβούργῳ καὶ ἀπέθανε τῇ 14 Αὐγούστου 1841 ὡς καθηγητὴς τῆς φιλοσοφίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τῆς Γοτίγγης. Ἐν Βέρνῃ τῆς Ἑλβετίας ἐπὶ τετρατίαν (1791—1801) διατρίβων ὡς οἰκοδιδάσκαλος ἐγνώρισε προσωπικῶς τὸν Πεστολότζην, τὸν νέον τοῦτον προφήτην τῆς ἀνθρωπίνης τῶν παίδων διδασκαλίας, καὶ ἔκτοτε ὁ Ἔρβαρτος κατέστησε τὴν τελειοτέραν ἀνατροφὴν τοῦ ἀνθρώπου ὡς ὑποκείμενον ἰδίας ἐργασίας, ἥτις ὡδήγησεν αὐτὸν εἰς τὴν ἀθανασίαν. Ἡ γενικὴ αὐτοῦ παιδαγωγικὴ ἐξεδόθη κατὰ τὸ 1806, ἡ δὲ ἐπιτομὴ τῶν παιδαγωγικῶν του παραδόσεων ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ εἶδε τὸ φῶς ἐν ἔτει 1835. Καὶ τὰ δύο ταῦτα ἔργα εἶναι τὰ πρῶτα ἐπιστημονικὰ ἔργα τῆς Παιδαγωγικῆς, ἅτινα θεμελιοῦνται ἐπὶ τῆς ψυχολογίας τοῦ ἀνθρώπου. Ἐν αὐτοῖς προμηνύεται μεταρρύθμισις τῶν σχολείων τῆς Γερμανίας, οἷα οὐδέποτε ἐν τῷ παρελθόντι ἐγένετο. Τρεῖς δὲ ἀρχαὶ διήκουσι διὰ τῶν μεταρρυθμιστικῶν ἰδεῶν τοῦ Ἔρβάρτου, αἵτινες ἐκτίθενται ἐν τοῖς συγγράμασι τούτοις.

Ἡ πρώτη εἶναι ὅτι ἡ διδασκαλία ἐν παντὶ σχολείῳ μὴ ἐπαγγελματικῷ πρέπει νὰ εἶναι μορφωτική, δηλ. νὰ στοχάζηται τῆς μορφώσεως ἠθικοῦ χαρακτῆρος ἐν τῷ ἀνθρώπῳ, ὥστε αὐτὸς ἐν παντὶ νὰ διευθύνῃ ἑαυτὸν καθ' ὡρισμένας σταθερὰς καὶ ἀναλλοιώτους ἠθικὰς ἀρχάς. Τοῦτο δὲ δὲν κατορθοῦται μηχανικῶς. «Πράξατε, λέγει ὁ Ἔρβαρτος, ὅπως ὁ τρόφιμος ἀσκηθῇ νὰ ἐκλέγῃ μόνος τὸ ἀγαθόν, νὰ ἀπορρίπτῃ μόνος τὸ κακόν. Καὶ τοῦτο καὶ οὐδὲν ἄλλο εἶναι μόρφωσις χαρακτῆρος. Ἀλλ' ὅπως τὸ εὐγενὲς τοῦτο φυτόν, ὁ ἠθικὸς χαρακτήρ, αὐξηθῇ μέγα καὶ ἰσχυρόν, ὥστε νὰ ἀνθίσταται εἰς τὰς καταιγίδας τοῦ βίου, καὶ διὰ τῶν καρπῶν αὐτοῦ καὶ τῆς σκιᾶς παρέχῃ τροφὴν καὶ εὐδαιμονίαν εἰς τοὺς ἀνθρώπους, ἀνάγκη νὰ καλλιεργηθῇ ἐπιμελῶς καὶ ἐπιστημονικῶς τὸ ἔδαφος, ἐν ᾧ φύονται αὐτοῦ αἱ ῥίζαι. Τὸ ἔδαφος τοῦτο εἶναι αἱ ἔννοιαι τοῦ ἀνθρώπου.» Τότε μόνον ἔχομεν τὴν ἀνατροφὴν εἰς τὴν ἐξουσίαν ἡμῶν, ἐὰν γιγνώσκωμεν νὰ διαβιβάζωμεν εἰς τὴν νεαρὰν ψυχὴν μέγαν κύκλον ἐννοιῶν στενότατα πρὸς ἀλλήλας κατὰ τὰ μέρη αὐτῶν συνδεδεμένον. Τοιαῦταί ἔννοιαι μετ' ἐνδιαφέροντος ἔχουσι τὴν δύναμιν νὰ πολεμῶσι ἀποτελεσματικῶς τὸ κακὸν ἐν τῇ κοινωνίᾳ, νὰ διακρίνωσι τὸ ἐν αὐτῇ ἀγαθὸν καὶ νὰ ἀποδέχωνται αὐτό.

Ἡ δευτέρα ἀπαίτησις τοῦ Ἔρβάρτου, ἥτις συνδέεται στενότατα μὲ τὴν προηγουμένην καὶ προέρχεται ἐξ αὐτῆς, εἶναι ὅτι πρέπει νὰ καταβληθῇ μεγίστη ἐπιμέλεια εἰς τὸ πρόγραμμα τῶν σχολείων, δηλ. εἰς τὴν ἐκλογήν, κατανομὴν καὶ σύνδεσιν τῶν μαθημάτων, ὥστε τὸ ἓν νὰ προπαρασκευάζῃ ἢ νὰ συμπληροῖ τὸ ἄλλο. Εἶναι ἡ ἰδέα, ἥτις σήμερον εἶναι γνωστὴ ἐν Εὐρώπῃ ὑπὸ τὸ ὄνομα *συγκέντρωσις τῶν μαθημάτων*. Ὁ Ἔρβαρτος, ὅστις ηὐτύχησε νὰ ἀποκαλύψῃ τὸν μηχανισμὸν τοῦ πνεύματος καὶ εἶδε πῶς ἡ πνευματικὴ ἐνέργεια τοῦ ἀνθρώπου προάγεται διὰ τῆς σκοπίμου τῆς πνευματικῆς δυνάμεως χρησιμοποιήσεως· ὁ Ἔρβαρτος, ὅστις σκοπὸν τῆς ἀνα-

τροφῆς δὲν ἐθεώρησε τὴν συναγωγὴν γνώσεων, ἀλλὰ τὴν διὰ τῶν γνώσεων καταλλήλως διδασκομένων μόρφωσιν ἠθικοῦ χαρακτῆρος ἐν τῷ ἀνθρώπῳ, κατενόησε τί δύνανται σπουδαῖα μαθήματα καλῶς διδασκόμενα νὰ συντελέσωσι εἰς τὴν μόρφωσιν συναισθημάτων καὶ ἐπιθυμιῶν, εἰς τὴν μόρφωσιν βουλήσεως.

Τρίτη δὲ ἀπαίτησις εἶναι ἡ μεθοδικὴ διδασκαλία, ὅηλ. ἡ κανονικὴ μετάδοσις καὶ ἐπεξεργασία τῆς διδασκαλίας. Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Ἐρβάρτου σκοπὸς τῆς διδασκαλίας, δὲν εἶναι αἱ γνώσεις, ἀλλ' ἡ διὰ τῶν γνώσεων προκύπτουσα μόρφωσις. Ἀλλ' ὅπως κατορθωθῇ τοῦτο, πρέπει τὸ πνεῦμα τοῦ μαθητοῦ νὰ διατηρῇ τὴν αὐτοτέλειάν του, νὰ μὴ ὑποκύπτῃ ὑπὸ τὸ ἄχθος πολλῶν γνώσεων, ἃς δὲν προφθάνει νὰ ἐπεξεργασθῇ. Διὰ τοῦτο ὁ Ἔρβαρτος ἐν ἑκάστῳ μαθήματι συμφώνως πρὸς τοὺς ψυχολογικοὺς νόμους ἀναγράφει τὴν ποικίλην τοῦ μαθήματος ἐπεξεργασίαν. Θέλει κατὰ τὴν διδασκαλίαν νὰ ἐπικρατῇ ἡ αὐτενέργεια τοῦ μαθητοῦ, αἱ νέαι γνώσεις νὰ συνδέωνται πρὸς τὰς παλαιάς, νὰ ἀνευρίσκωνται αἱ σχέσεις καὶ οὕτως νὰ ἐμπεδῶνται εἰς τὴν ψυχήν, ὥστε νὰ δύναται ὁ μαθητὴς νὰ ποιῆται αὐτῶν χρῆσιν. Ὁ Ἔρβαρτος δὲν θεωρεῖ σταθμὸν τελευταῖον τὸ ἐπίστασθαι, ἀλλὰ τὸ δύνασθαι, τὸ πράττειν. Αὐτὸν δὲν ἐκπλήτουσιν αἱ γνώσεις, ἀλλ' ὁ χαρακτὴρ τοῦ ἀνθρώπου, καὶ τὰς γνώσεις θέλει ὡς μέσον πρὸς μόρφωσιν χαρακτῆρος.

Αἱ τρεῖς αὗται ἀρχαὶ ἀνατρέπουσιν ἄρδην τὰ μέχρι τοῦδε γινόμενα ἐν τοῖς σχολείοις καὶ ἐγκαινίζουσι νέαν ἐποχὴν ἐπιστημονικῆς τῶν ἀνθρώπων ἀνατροφῆς. Ὠφελήθημεν ἡμεῖς οἱ Ἕλληνες ἐκ τῶν τριῶν τούτων ἀρχῶν τοῦ Ἐρβάρτου;

Τὰ γυμνάσια καὶ τὰ ἑλληνικὰ σχολεῖα ἀπολύτως οὐδὲν ἐκέρδησαν ἐκ τῶν ἀρχῶν τούτων. Ἀλλὰ καὶ πῶς νὰ κερδήσωσιν, ἀφ' οὗ ἡ Παιδαγωγικὴ διατελεῖ terra incognita καὶ Κύριος οἶδε πόσον χρόνον θὰ διατελῇ ἀκόμη. Ὡς πρὸς δὲ τὰ δημοτικὰ σχολεῖα ἡ τύχη ἐφάνη εὐμενεστέρα κατὰ τοῦτο, καθ' ὅσον τὸ ἐν Ἀθήναις Διδασκαλεῖον κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς λειτουργίας του εὐτύχησε νὰ ἔχῃ καθηγητὰς τῆς Παιδαγωγικῆς ἐνθέρμους τοῦ Ἐρβάρτου ὀπαδούς, οἵτινες μετὰ φιλοτιμίας ἀξιεπαίνου εἰργάσθησαν εἰς τὴν διατύπωσιν τοῦ παρ' ἡμῖν παιδαγωγικοῦ συστήματος κατὰ τὰς ὑγιεῖς τοῦ Ἐρβάρτου ἀρχάς. Ἡ παιδαγωγικὴ τοῦ Λινδνέρου, ἣν μετέφρασεν ὁ κ. Χρῆστος Παπαδόπουλος καθηγητὴς τανῦν τοῦ Πανεπιστημίου, ἡ ψυχολογία καὶ λογικὴ τοῦ ἰδίου συγγραφέως, ἣν μετέφρασεν ὁ κ. Δ. Ὀλύμπιος καὶ ὁ κ. Σ. Λελέκος, εἶναι συγγράμματα ἐκ τῶν δοκίμων τῆς Ἐρβαρτείου παιδαγωγικῆς καὶ φιλοσοφίας. Ἀλλὰ καὶ τὰ ἀναγκαιοῦντα βιβλία τοῦ δημοτικοῦ σχολείου, τὸ ἀλφαβηταρίον καὶ τὰ πρῶτα ἀναγνώσματα τῶν παίδων, ὁ Ῥοβινσών, τὰ Διηγήματα καθ' Ὅμηρον, τὰ Διηγήματα καθ' Ἡρόδοτον, ἃ ἐξεδόθησαν, ἵνα ἀνυψωθῇ τὸ δημοτικὸν σχολεῖον διὰ σπουδαίων ἀναγνωσμάτων κλασικῶν εἰς τὴν προσήκουσαν περιωπήν, συνεγράφησαν ὑπὸ τὸ κράτος καὶ τὴν ἔμπνευσιν τῶν ἰδεῶν τοῦ Ἐρβάρτου. Δὲν ὑπῆρχε δὲ οὐδεμία ἀμφιβολία ὅτι ἡ δημοτικὴ ἐκπαίδευσις ἡ διὰ τοῦ Διδασκαλείου Ἀθηνῶν κατὰ πρῶτον διατυπωθεῖσα καὶ κατόπιν ἐν τῷ αὐτῷ πνεύματι καὶ παρὰ τῶν ἄλλων Διδασκαλείων καλλιεργουμένη θὰ ἐχώρει ὁσημέραι εἰς πρόοδον καὶ εἰς ἀκμήν, ἂν δὲν ἀνεκόπτετο διὰ τῆς εἰσόδου εἰς τὸ Διδασκαλεῖον καὶ εἰς τὸ Ὑπουργεῖον ἀνθρώπων ὅλως ρὸς πτὸ παιδαγωγικὸν ἔργον ἀνικάνων. Τὸ ἀποτέλεσμα δὲ εἶναι ὅτι τὸ μέγα καὶ ὑψηλὸν πνεῦμα τοῦ Ἐρβάρτου, ὃ ἐζωογόνει πρότερον καὶ σχολεῖα καὶ διδασκάλους καὶ μαθητάς, ἀντικατέστησε τὸ μεσαιωνικὸν πνεῦμα τῆς ἀπρστηθίσεως καὶ τῆς μωρολογίας καὶ ἀντὶ τοῦ ἔνθου φρονήματος, ὃ ἐδέσποζε πρότερον τῶν σχολείων, βλέπομεν τὸν μαρασμὸν καὶ τὴν ἀπόγνωσιν ἐν αὐτοῖς κυριαρχοῦσαν καὶ δίκαιον εἶναι νὰ ἀναφωνήσωμεν κατὰ τὴν παροῦσαν μάλιστα τῶν σχολείων κατάπτωσιν ἃς ἐπανέλθωμεν εἰς τὸν Ἔρβαρτον.

ΜΕΘΟΔΙΚΟΝ ΑΛΦΑΒΗΤΑΡΙΟΝ

ΥΠΟ

Α. Ζ. ΚΟΚΚΙΝΑΚΗ

Διευθυντοῦ δημ. σχολείου ἐν Ἡρακλείῳ.

Ὁ κ. Ἀνδρέας Ζ. Κοκκινάκης ὑπέβαλέ μοι ἀλφαβητάριον νέον, ὅπερ συνέταξε καὶ ἐξέδωκε ἐν Ἡρακλείῳ Κρήτης, ἔνθα ἐργάζεται ὡς διευθυντὴς τῶν δημ. σχολείων τῆς πόλεως. Τὴν γνώμην ἡμῶν περὶ τῆς ἀξίας τοῦ ἀλφαβηταρίου τούτου ἀνεκοινώσαμεν αὐτῷ δι' ἐπιστολῆς, ἣν καταχωρίζομεν καὶ ἐνταῦθα.

Ἀγαπητέ μοι κ. Κοκκινάκη,

Τὸ ἀλφαβηταρίόν σου διεξῆλθον ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους μετὰ προσοχῆς. Ἐγώ, ὡς γινώσκεις, εἶμαι ὀπαδὸς τῆς καθαρᾶς ἀναλυτικῆς μεθόδου νομίζω δὲ ὅτι αἱ μονοσύλλαβοι λέξεις εἶναι ἀπαραίτητοι ἐν ἀρχῇ πρὸς κατανόησιν τοῦ μηχανισμοῦ τῆς ἀναγνώσεως. Ἔπειτα φρονῶ ὅτι κατὰ τὰ πρῶτα μαθήματα μέχρι γνώσεως πάντων τῶν γραμμάτων, ὅσαι λέξεις δίδονται πρὸς γνῶσιν τῶν γραμμάτων πρεπει πρῶτον νὰ ἀναλύωνται εἰς συλλαβὰς καὶ εἰς γράμματα παρὰ τῶν μαθητῶν τῇ βοηθείᾳ τοῦ διδασκάλου καὶ κατόπιν αὐταὶ μόνον νὰ ἀναγινώσκωνται. Δὲν συμφωνῶ δὲ οὐδόλως πρὸς τοὺς συγγραφεῖς ἀλφαβηταρίων, οἵτινες προσθέτουσι νέας λέξεις ἐκ τῶν γνωστῶν τῷ μαθητῇ βέβαίως γραμμάτων συγκειμένας καὶ ἀξιοῦσι νὰ ἀναγνώτῃ ὁ μαθητὴς αὐτὰς ἄνευ προηγηθείσης αὐτῶν ἀναλύσεως. Ἐν τῇ ἀναγνώσει ἡ ἀντίληψις τῶν γραμμάτων καὶ ἡ συνθεσις αὐτῶν εἰς συλλαβὰς παρὰ τοῦ μαθητοῦ ἔχει ἀρκετὰς δυσκολίας, ὥστε δὲν πρέπει τὰς δυσκολίας ταύτας νὰ πολλαπλασιάζωμεν διὰ νέων λέξεων. Ἐγὼ θεωρῶ μέγαν σύμμαχον εἰς τὴν

πρόοδον τῶν μαθητῶν τὴν πεποίθησιν εἰς ἑαυτούς, ἣν προσπαθῶ διὰ πολλῶν μέσων νὰ αὐξήσω, καὶ διατηρήσω καὶ προαγάγω. Ἀλλ' ἡ πεποίθησις αὕτη κινδυνεύει, ὅταν ὁ διδάσκαλος ἀπαντᾷ δύσκολα εὐθὺς ἐν ἀρχῇ πράγματα παρὰ τοῦ μαθητοῦ ἢ καὶ ἀδύνατα. Νομίζω δὲ ὅτι τὸ ἐμὸν ἀλφαβητάριον, ὡς εἶναι διεσκευασμένον ἐν τῇ ιγ' ἐκδόσει, διευκολύνει τὴν ἀνάγνωσιν ἐν βραχυτάτῳ χρόνῳ καὶ ἡ πεῖρα, ἣν καὶ ἐγὼ καὶ οἱ ἐργαζόμενοι κατὰ τὸ ἀλφαβητάριον τοῦτο ἐκάμομεν, μὲ πείθει ὅτι ἡ ὁδός, ἣν ἀκολουθεῖ τοῦτο, εἶναι καὶ ἀσφαλὴς καὶ βραχεῖα. Ἐὰν δυνηθῇς, καθ' ἣν ἐγὼ ὑφηγοῦμαι πορείαν ἐν τῷ ἀλφαβηταρίῳ νὰ ἐξεύρῃς λέξεις, ὥστε νὰ ἑνώσῃς καὶ τὴν γραφήν, τότε πιστεύω ὅτι σὺ θὰ παρουσιάσῃς τὸ ἄριστον πάντων ἀλφαβητάριον. Ἐν τούτοις εὑρίσκω αὐτὸ τελειότερον καὶ ἐπιστημονικώτερον πολλῶν ἀλφαβηταρίων μεγαλοσχήμων ἀνδρῶν, οἵτινες φαίνεται ὅτι δὲν ἔχουσι γνῶσιν τοῦ τι ζητοῦσι. Ἐγὼ δὲν ἀποκρύπτω ὅτι μεγάλως εὐχαριστήθην ἐκ τῆς ἀναγνώσεως τοῦ ἀλφαβηταρίου σου, διότι παρετήρησα ὅτι ἔχεις ὡρισμένας ἀρχὰς καὶ ταύτας. ἀκόλουθος εἰς ἑαυτὸν πάντοτε, ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους ἠκολούθησας τοῦ βιβλίου. Καὶ δὲν διστάζω νὰ ἀνακηρύξω τὸ ἀλφαβητάριόν σου ὡς τὸ τελειότερον καὶ εὐχρηστότερον πάντων τῶν ἀλφαβηταρίων, ἃ ἀκολουθοῦσι τὴν μέθοδον ταύτην. Καλλίστη δὲ εἶναι καὶ ἡ ἐκτύπωσις τοῦ ἔργου καὶ σὲ συγχαίρω διὰ τὴν ἐπιμέλειαν καὶ διὰ τὴν ἐπιτυχῆ ἐκτέλεσιν. Νομίζω δὲ ὅτι ὑποτιμῶ τὸ ἀλφαβητάριόν σου παραβάλλων αὐτὸ πρὸς τὸ τοῦ κυρίου Παπαμάρκου.

Τοσοῦτο ὑπερέχει τὸ σὸν καὶ κατὰ τὸ σχέδιον καὶ κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν.

ΠΕΡΙ ΔΙΔΑΚΤΡΩΝ

Ἐν τῇ «Ἐκπαιδεύσει» ἐγένετο παρὰ πολλῶν διδασκάλων λόγος περὶ διδάκτρων, πάντες δὲ ὁμοφώνως ἀπέκρουσαν τὸ μέτρον τοῦτο. Οἱ λόγοι, οὓς ἔφερον κατὰ τῶν διδάκτρων εἶναι πρῶτον ἡ εἴσπραξις αὐτῶν παρὰ τοῦ διδασκάλου, οὗ καταρρίπτει τὸ ἀξίωμα δίδουσα εἰς αὐτὸν χαρακτῆρα ἐπαίτου ἢ δεσπότου καὶ οὕτω συντελοῦσα εἰς τὴν ἀλλοίωσιν τῶν σχέσεων, αἵτινες πρέπει νὰ ὑπάρχωσι μεταξὺ διδασκάλων καὶ μαθητῶν. Ἔπειτα ἄλλος λόγος ἐμνημονεύθη ἡ ἀπορία τῶν μαθητῶν, εἰς οὓς τὰ δίδακτρα ἤθελον συντελέσῃ νὰ μὴ φοιτῶσιν εἰς τὸ σχολεῖον μάλιστα κατὰ τὸ τέλος τοῦ μηνός, ὅτε θὰ γίνηται ἡ εἴσπραξις. Ἂς βασανίσωμεν τοὺς λόγους τούτους, ἂν πρέπει νὰ θεωρῶνται σπουδαῖοι λόγοι κατὰ τῶν διδάκτρων.

Ὅτι σχολεῖα δημοτικὰ πρέπει νὰ ὑπάρχωσι πανταχοῦ καὶ ἐν αὐτῷ τῷ ὀλιγανθρώπῳ χωρίῳ, τοῦτο εἶναι ἀξίωμα κοινωνιολογικὸν ἀναμφίσβητον. Ἂν δὲ παρ' ἡμῖν δὲν ἐφηρμόσθη τὸ ἀξίωμα τοῦτο ἀκόμη, τοῦτο ἀποδεικνύει ὅτι ἡμεῖς ὑπολειπόμεθα ἀκόμη τοῦ πρέποντος. Καὶ εἰς τὴν ἵδρυσιν τοιούτων σχολείων πρέπει νὰ ἀναλάβῃ τὴν πρωτοβουλίαν αὐτὴ ἡ πολιτεία. Ἀλλ' ὅπως γίνωσι πανταχοῦ σχολεῖα, ἀπαιτοῦνται χρήματα. Τὰ χρήματα δὲ αὐτὰ πρέπει νὰ καταβάλλωσιν ἐκεῖνοι, οὓς ὠφελοῦσι τὰ σχολεῖα. Τοιοῦτοι δὲ εἶναι οἱ γονεῖς τῶν μαθητῶν, εἰς οὓς μάλιστα ἡ ὠφέλεια ἔρχεται ἄμεσος, καὶ ἡ πολιτεία, ἥτις ὠφελεῖται ἐμμέσως. Ἀμφότεροι λοιπὸν πρέπει νὰ καταβάλωσι τὰς δαπανας τῆς ἱδρύσεως καὶ συντηρήσεως τῶν σχολείων. Οἱ γονεῖς ἔχουσιν εὐθήνην νὰ τρέφωσι καὶ νὰ ἀνατρέφωσι τὰ τέκνα των. Καὶ καθὼς δὲν ἔχουσι τὴν ἀξίωσιν νὰ τρέφωσιν ἄλλοι τὰ τέκνα των, ἃ αὐτοὶ ἐγέννησαν, οὕτω δὲν πρέπει νὰ ἔχωσι τὴν ἀξίωσιν νὰ δαπανῶσιν ἄλλοι ἀνατροφὴν αὐτῶν, ἀφ' οὗ μάλιστα αὐτοὶ κατὰ πρώτιστον λόγον ὠφελοῦνται ἐκ τῆς καλῆς ἀνατροφῆς. Τὰ τέκνα εἰς τοὺς γονεῖς εἶναι ἡ ἐξακολούθησις τῆς ὑπάρξεώς των, εἶνε αὐτοὶ οὗτοι οἱ γονεῖς καὶ ἐκπαίδευσις αὐτῶν εἶναι βελτίωσις αὐτῶν, ὅπερ κατὰ πολλοὺς καὶ ποικίλους τρόπους συντελεῖ εἰς τὸ ζῆν κρεῖττον καὶ ἀνθρωπινώτερον. Ἄλλως καὶ τὸ κοινὸν ὠφελεῖται ἐκ τῶν καλῶν σχολείων, διότι τὰ καλὰ σχολεῖα παρασκευάζουσι χρηστοὺς πολίτας, νοημονεστέρους ἀνθρώπους, ὅπερ συντελεῖ πολὺ εἰς τὴν προαγωγὴν τοῦ ὅλου. Καὶ δίκαιον εἶναι τῆς δαπανης πρὸς ἵδρυσιν καὶ συντήρησιν σχολείων νὰ μετέχῃ καὶ τὸ κοινόν, ὡς μετέχει καὶ ἡ πολιτεία.

Ἐκ τῶν εἰρημένων ἀπεδείχθη ὅτι οἱ γονεῖς ὀφείλουσι νὰ μετέχωσι τῆς δαπάνης πρὸς ἵδρυσιν καὶ συντήρησιν τῶν σχολείων. Καὶ ὁ ἁπλούστατος καὶ ἧττον καταθλιπτικὸς τρόπος εἶναι τὰ δίδακτρα, δι' ὧν ἀνοίγεται σπουδαῖος πόρος πρὸς πολλαπλασιασμὸν καὶ βελτίωσιν τῶν σχολείων. Βεβαίως τὰ δίδακτρα ταῦτα δὲν ἐννοοῦμεν νὰ θεωρῶνται ὡς τυχηρὰ τῶν διδασκάλων καὶ νὰ μὴ καταλογίζωνται εἰς τὸν μισθὸν αὐτῶν, ὡς ἐθεωροῦντο πρότερον ἐν τοῖς δημοτικοῖς σχολείοις τῆς Ἑλλάδος, πρὶν καταργηθῶσι διὰ νόμου. Τοὐναντίον ἡμεῖς τὸν πόρον τοῦτον θεωροῦμεν ὡς σπουδαῖον πρὸς βελτίωσιν τοῦ μισθοῦ τῶν δημοδιδασκάλων, πρὸς πολλαπλασιασμὸν τῶν δημοτικῶν σχολείων, πρὸς ἀνέγερσιν κτιρίων κτλ. Καὶ διὰ τοῦτο θέλομεν τὰ χρήματα ταῦτα νὰ εἰσέρχωνται εἰς τὸ ταμεῖον τῆς δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως, ὅπερ πρέπει νὰ ὑπάρχῃ ἐν τῇ πρωτευούσῃ ἑκάστου δήμου αὐτοτελὲς καὶ ἀνεξάρτητον ἔχων ὡρισμένους πόρους πρὸς ὡρισμένους σχολιακοὺς σκοπούς, ὡς θέλομεν περὶ τούτου ἄλλοτε διὰ μακρῶν διαλάβῃ. Βεβαίως ἡ ἐπὶ πληρωμῇ διδασκαλία θὰ ἐμφανίζῃ καί τινας δυσκολίας π. χ. ὅτι θὰ στενοχωρῇ πως τοὺς πτωχούς, οἵτινες συμπίπτει νὰ εἶναι καὶ πολυτεκνότεροι, ὅτι ἡ

εἴσπραξις τῶν διδάκτρων, ἂν θὰ γίνηται παρὰ τοῦ διδασκάλου, θὰ ἀπασχολῇ αὐτόν, ἐσθ' ὅτι δὲ καὶ θὰ λυπῇ. Ἀλλὰ μοῦ φαίνεται ὅτι ταῦτα πάντα δύνανται νὰ οἰκονομηθῶσι, γινομένων εὐκολιῶν τινων εἰς τοὺς ὁμολογουμένως πτωχοὺς καὶ ἀνατιθεμένης εἰς ἄλλους τῆς εἰσπράξεως, εἰ καὶ ἡ εἴσπραξις τῶν διδάκτρων παρὰ τοῦ διδασκάλου ἐνεργοῦντος νῦν πρὸς λογαριασμὸν ἄλλων καὶ οὐχὶ πρὸς ἰδίαν ἄμεσον ὠφέλειαν ἀπόλλυσι τὴν ὀξύτητα αὐτῆς καὶ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ μειώσῃ τοῦ διδασκάλου τὸ ἀξίωμα. Ἀλλὰ τί εἶναι οἱ λόγοι αὐτοὶ ἀπέναντι τῶν ὠφελειῶν τῶν μεγάλων, ἃς ἐπαγγέλλεται τὸ μέτρον τοῦτο. Πρῶτον ἡ καταβολὴ διδάκτρων θὰ καταστήσῃ τοὺς γονεῖς προθυμοτέρους νὰ στέλλωσι τὰ τέκνα των εἰς τὸ σχολεῖον, ἔπειτα θὰ φροντίζωσι νὰ λειτουργῇ καλῶς, καὶ φέρῃ καρπούς τὸ σχολεῖον, δι' ὃ ὑποχρεοῦνται νὰ πληρώνωσι. Ἀλλ' ὁ κυριώτατος πάντων λόγος εἶναι ὅτι πλουτίζεται τὸ ταμεῖον τῆς δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως μὲ ἕνα καλὸν ἔτι πόρον καὶ διευκολύνεται ἡ πολιτεία νὰ ἱδρύσῃ περισσότερα σχολεῖα πρὸς ἐκπαίδευσιν τῶν πολιτῶν καὶ πρὸς ἡμέρωσιν αὐτῶν. Οὗτος εἶναι σπουδαιότατος λόγος, ὃν δὲν πρέπει νὰ παρίδωμεν.

ΣΧΟΛΙΚΑΙ ΑΠΟΙΚΗΣΕΙΣ

(Συνέχεια ἴδε σελ. 240)

Μία τῶν σκοπιμωτέρων βελτιώσεων καὶ τῆς παιδικῆς ἡλικίας εἶνε καὶ ἡ σύστασις σχολικῶν ἀποικήσεων κατὰ τὰς διακοπὰς τῶν μαθημάτων. καὶ τοῦτο οὐχὶ ὑπὲρ τῶν εὐπόρων ἁπλῶς, ἀλλ' ὑπὲρ τῶν ἐπιμελῶν, ὡς ἔπαθλον—εἶνε δὲ τῷ ὄντι τὸ κάλλιστον ὑφ' ὅλας τὰς ἐπόψεις τῶν παιδαγωγικῶν βραβείων—τῆς ἐπιμελείας αὐτῶν, καὶ μάλιστα ὑπὲρ τῶν πτωχῶν ἐκείνων καὶ κακεκτικῶν παιδίων, ὧν ὀλίγον ἐν τοῖς ἄνω ἐμνήσθημεν. Ἡ τοιουτότροπος φιλανθρωπικὴ ἄποψις τοῦ κοινωνικοῦ τούτου ζητήματος εἶνε πραγματικῶς καὶ φυσικῶς ποιητική· διὸ αἰτούμεθα συγγνώμην, ἂν που θερμότερον τοῦ δέοντος ἐκφραζώμεθα. Ἐν τούτοις χωροῦμεν περαιτέρω εἰς κατάδειξιν ἐπὶ τὸ πρακτικώτερον τῶν ἐκ τοιαύτης τινὸς συστάσεως σχολικῶν ἐκδρομῶν ὠφελειῶν.

Ἐν πρώτοις ἡ ὑγεία τῶν παίδων βελτιοῦται ἕνεκα τῆς ἀλλαγῆς τοῦ τόπου καὶ τοῦ καθαρωτέρου ὀρεινοῦ, κατὰ προτίμησιν, ἀέρος, ἕνεκα τῆς κινήσεως καὶ ἀσκήσεως, τῶν παιδιῶν ἐν ἐξοχικῷ ὑπαίθρῳ, τῆς διαίτης καὶ τῶν μικρῶν ἐκείνων ἀπολαύσεων τῶν τόσον ἀγαπητῶν εἰς τὰ παιδία καὶ ὧν τὰ πτωχὰ τούτων στεροῦνται.

Ἐν ταῖς ἐκδρομαῖς ταύταις μανθάνουσιν οἱ παῖδες κάλλιον τὴν διεξαγωγὴν τῶν ἀγροτικῶν ἔργων καὶ διαφόρων ἄλλων ἔργων τῆς πρακτικῆς βιομηχανίας τοῦ λαοῦ. Φυτὰ καὶ ζῷα, ἄνθρωποι καὶ πράγματα παρίστανται πρὸ αὐτῶν πραγματικὰ ἐν ὅλῃ τῇ φυσικῇ των καταστάσει καὶ σχέσει. Ἡ ἀχλὺς τῆς φυσικῆς των παίδων περὶ τὰ τοιαῦτα ἀπειρίας, ἥτις ἔτι πυκνοτέρα γίνεται ἐκ τῆς οἰκτρᾶς θέας τῶν ἐλεεινῶν ξυλογραφιῶν πολλῶν ἀναγνωστικῶν βιβλίων, αἴρεται, καὶ ἡ φύσις ἀνοίγει τὰς θερμὰς αὐτῆς ἀγκάλας εἰς τὸν παῖδα· ἐνίοτε δὲ ἐν διαστήματι μηνὸς διδάσκει αὐτὸν πλείονα ἢ ὅσα ὁ διδάσκαλός του καθ' ὅλον τὸ ἔτος. Ἡ θέα μιᾶς πλάνου ἀλώπεκος ἢ Σκυθικῆς γαλῆς (κουναδίου) δύναται νὰ κινήσῃ τὸ διαφέρον τοῦ παιδὸς ὑπὲρ τῆς Ζωολογίας μᾶλλον ἢ πᾶσα ὑπὲρ τοῦ σκοποῦ καὶ τῆς χρησιμότητος τοῦ μαθήματος τούτου θεωρία καὶ διατριβή, ἢ ἀσώδης ἄνευ εἰκόνων ἢ δι' ἐλεεινῶν τοιούτων ζωολογικὴ περιγραφή.

Ἡλίκη εὐχαρίστησις καὶ προσοχὴ καὶ χαρὰ ἐξαστράπτουσιν ἐπὶ τοῦ προσώπου τοῦ παιδός, ὅταν οὗτος λ. χ. βυθίζῃ τὴν χεῖρα εἰς τὸν ῥύακα καὶ συλλαμβάνῃ ἐλαφρῶς εἰς τὴν παλάμην του τὸν μικρὸν πλάνητα σκώληκα. Ἰδοὺ ἀφίνει νὰ ἐκρεύσῃ τὸ ὕδωρ διὰ τῶν δακτύλων του· ὁ μικρὸς σκώληξ μένει ἐπὶ τῆς παλάμης, καὶ ἤδη ἄρχεται τὸ θαῦμα! Ἡ κεφαλὴ τοῦ σκώληκος ἐξογκοῦται καὶ φαίνεται ὡς νὰ συνεκεντρώθη αὐτοῦ ἅπασα ἡ ζωή του· ἀλλ' ἰδοὺ αὖτη διασπᾶται καὶ ἐκ τοῦ αἰσχροῦ καὶ ῥυπαροῦ σκώληκος ἐξέρχεται ὡραῖον καὶ καθαρὸν καὶ ἐλαφρὸν ἔντομον, ὡς ἐκ τῆς κεφαλῆς τοῦ Διὸς ἡ Ἀθηνᾶ, ἔνοπλον καὶ τοῦτο διὰ πτερυγίων λεπτοτάτων, ἵσταται ἐπὶ στιγμὴν ἔκπληκτον ἔμπροσθεν τοῦ εὐρέος τούτου κόσμου· κατόπιν ὅμως ἵπταται ἐπὶ τῶν πτερύγων συρόμενον τῆς ἐαρινῆς αὔρας καὶ ὑπάγει ἐν μέσῳ τῶν μυροβλύτων ἀνθέων νὰ διανύσῃ τὴν ἐφήμερον ζωήν του, παρακολουθούμενον ὑπὸ τῶν ἐγκαρδίων εὐχῶν τῶν περὶ αὐτὸ παίδων.

Ἰδοὺ κατὰ ποῖον τρόπον ἡ φύσις ἀποβαίνει τὸ ἄριστον διδασκαλεῖον.

Ἐὰν τώρα φαντασθῶμεν—φαντασθῶμεν, ὑποθέσωμεν, διότι, δυστυχῶς, τοιοῦτό τι ἐν τῇ πραγματικότητι καθόλου δὲν συμβαίνει — ἐὰν ὑποθέσωμεν τὸν διδάσκαλον ἐκεῖ που παριστάμενον καὶ διὰ τοῦ λόγου ζωογονοῦντα τὴν ὡραίαν καὶ διδακτικὴν ἐκείνην παντομίμαν τῆς φύσεως, τότε θέλομεν ἐννοήσῃ τὴν ὀρθὴν συνοχὴν ταύτης μετὰ τῆς τέχνης τῆς παρατηρήσεως καὶ τῆς ἐπιστήμης, ἤτοι τὴν φύσιν, ὡς τὴν βάσιν ἑνὸς τῷ ὄντι ὑγιοῦς παιδαγωγικοῦ καὶ διδακτικοῦ συστήματος.

Τοιαῦται περαιτέρω ἐντυπώσεις μένουσιν ἀνεξάλειπτοι ἐν τῇ ψυχῇ τοῦ παιδὸς καὶ καθίστανται βραδύτερον τροφὴ ὑγιὴς τοῦ φιλοσοφικοῦ πνεύματος, τοῦ φισιοδίφου, τοῦ θεολόγου, τοῦ καλλιτέχνου, τοῦ ποιητοῦ κ. λ. Ὁ νοῦς πλουτίζεται ἡ καρδία ἐξευγενίζεται καὶ ἡ ὑγεία τοῦ σώματος ἐδραιοῦται. Τὶς ἔχων τὰ τρία ταῦτα θεῖα δῶρα δύναται νὰ εἴπῃ: εἶμαι δυστυχής!

Ἔπειτα κηλοῦσι τὰ παιδικὰ ὦτα αἱ τόσον ὡραῖαι καὶ ἀφελεῖς ἐκεῖναι παραδόσεις τῶν χωρικῶν περὶ διαφόρων προσώπων καὶ πραγμάτων καὶ τόπων, ὧν ἡ ἀφήγησις τοσοῦτον ἔχει θέλγητρον διὰ τοὺς παῖδας, διότι καὶ τὰ χείλη τὰ ὁποῖα διηγοῦνται εἶνε, καὶ πλὴν τοῦ λευκοῦ μύστακος, παιδικά.

Μεγάλη δὲ εἶνε ἡ ὠφέλεια, ἥτις καὶ ἐκ τῆς σκοπίμου ἐν τούτοις διαθέσεως τοῦ χρόνου τῶν παύσεων προσγίνεται εἰς τοὺς παῖδας, καὶ πολλὰ μαθήματα εὑρίσκουσι τὸν φυσικὸν αὐτῶν χῶρον καὶ χρόνον τῆς ἀναπτύξεώς των. Οὕτω λ. χ. τὸ μάθημα τῆς Γεωγραφίας καθόλου καὶ ἰδίᾳ τῆς Πατριδογραφίας, τὰ ὁποῖα διδάσκονται, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ὅπως καὶ ἄλλοτε,—εἶνε ἡ αὐτὴ αθλία εἰκὼν μὲ ὀλίγον νεώτερον παιδαγωγικὸν βερνίκι!—Ὁ κόσμος καὶ τώρα, ὡς ὀρθῶς καὶ ἐμμελῶς ἀπεφήνατο ὁ Ρουσσῶ, εἶνε εἰς τοὺς παῖδας μία σφαῖρα ἐκ ναστοχάρτου (un globe de carton):» Ἰδοὺ φοβεροὶ δεκαετεῖς σοφοὶ γινώσκοντες ἐν ῥητῷ χρόνῳ ποῦ κεῖται τὸ Πεκῖνον καὶ ἡ Ἰσπαχάνη καὶ μὴ δυνάμενοι νὰ περιπατήσωσιν ἐν τῷ πατρικῷ αὐτῶν κήπῳ χωρὶς νὰ ἀποπλανηθῶσιν. «Ἐπὶ τούτοις καὶ τοῖς τοιούτοις ἀναφωνεῖ στένων ὁ Γαλάτης φιλόσοφος καὶ παιδαγωγός: Des mots, encore de mots, et toujours des mots! ἅτιναεἶνε ἀπήχησίς τις τῶν τοῦ Ἀμλέτου παρὰ τῷ δαιμονίῳ Σαιξπήρῳ, τῶν «ψιλῷ λόγῳ» τοῦ θείου Πλάτωνος.

Πλεῖστα ἄρα πρακτικὰ καὶ εὐχάριστα ἀποτελέσματα στέφουσι συνήθως τὰς τοιαύτας ἐκδρομάς· δύναται δέ τις καὶ νὰ ἐπιζητήσῃ ἐν τῇ φυσικῇ τῆς παιδαγωγικῆς ταύτης ἐπιχειρήσεως ἀναπτύξει τοιαῦτα ἀποτελέσματα. Οὕτως αἱ σχολικαὶ ἐκδρομαὶ δύνανται νὰ διευθύνωνται εἰς μέρη, τὰ ὁποῖα σὺν τοῖς ὑπὲρ τῆς ὑγείας τῶν παίδων ὅροις νὰ ἔχωσι καὶ ὑλικὸν κατάλληλον πρὸς θρέψιν τοῦ νοῦ καὶ πρὸς ἀπόκτησιν πρακτικῆς τινος πείρας, εἰς μέρη εἰς τὰ ὁποῖα νὰ ὑπάρχῃ καὶ βιομηχανία τις οἰκιακὴ ἢ ἐπαγγελματική.

Ἡ ἔκπληξις ἀκολούθως ἡ ἐκ τῆς παρατηρήσεως τῶν φυσικῶν φαινομένων προσγινομένη τῷ τροφίμῳ συντείνει νὰ ἀπομακρύνῃ ἀπὸ τοῦ νοῦ κτηθείσας ἤδη κακὰς ῥοπάς — ἓν βῆμα μέγα εἰς ἠθικὴν προκοπήν! — Ὁ δὲ θαυμασμὸς ὁ πρὸ τῆς μεγαλοπρεπείας τῆς φύσεως ἐμπνέει εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ παιδὸς τὸν θαυμασμὸν πρὸς τὸν Θεόν, ἑπομένως τὴν λατρείαν καὶ τὴν πίστιν πρὸς Αὐτόν.

Τὸ θρησκευτικὸν αἴσθημα ἔχει καὶ ἀλλαχόθεν τροφὴν ὑγιᾶ· διότι οἱ τρόφιμοι ἡμῶν θὰ διατρίψωσιν ἐν τῷ χωρίῳ ἐπί τινα χρόνον οὐ μόνον ἐν μέσῳ τῶν ἁπλοϊκῶν ἠθῶν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς ἀγκάλας ἁπλοϊκῆς ἐκκλησίας. Ἐκεῖ δὲν διατρέχουσι τὸν κίνδυνον τοῦ νὰ ἀκούσωσί ποτε ἐκ στόματος ἱερέως ὅτι: «δὲν ἔχει πέρασι ἡ τέχνη του», ἢ τὸ: «κεσάτια βρ' ἀδελφέ, κεσάτια!» — Ὁ ἁπλοϊκὸς τοῦ χωρίου ἱερεὺς θὰ ὁμιλήσῃ εἰς τὴν καρδίαν αὐτὴν τῶν παίδων, διότι εἶνε συνειθισμένος νὰ ὁμιλῇ εἰς τὰς παιδικὰς καρδίας τῶν χωρικῶν του. Ὁ παῖς θὰ ἀκροασθῇ ἐν κατανύξει τῶν ἱερῶν ἀσμάτων, μονοτόνων μὲν τῇ ἀληθείᾳ, ἀλλ' οὐχ ἧττον ἀρεστῶν, διότι ταῦτα ἔχουσιν ἴδιον θέλγητρον, βυθίζοντα εἰς θρησκευτικὴν μελέτην τὰς ἀληθῶς χριστιανικὰς καὶ ἑλληνικὰς καρδίας· εἶνε ὡς τὰ τετερίσματα τοῦ τέττιγος, τὰ ὁποῖα βυθίζουσιν εἰς γλυκεῖς ἐαρινοὺς ῥεμβασμοὺς τὰς ἀληθεῖς ποιητικὰς καρδίας.

Ἕτερον δὲ πρὸς τούτοις εὐγενὲς αἴσθημα ἀναπτύσσεται εἰς τὸν παῖδα, τὸ αἴσθημα τῆς εὐγνωμοσύνης οὐχὶ πρὸς ἓν πρόσωπον, ἀλλὰ πρὸς ὅλην τὴν κοινωνίαν τοῦ ἔθνους του, ἥτις ἀνέλαβε τὰ ἔξοδα τῆς ἐκδρομῆς, πρὸς τὰ μέλη τῆς ἐπιτροπείας, τοὺς διδασκάλους κ. λ., οἵτινες ἐμεριμνησαν ὑπὲρ τῆς διασκεδάσεως καὶ διδασκαλίας αὐτῶν. Συνδέονται ἄρα διὰ τοῦ αἰσθήματος τούτου τῆς εὐγνωμοσύνης καὶ τῆς πεποιθήσεως πρὸς τοὺς ἀνεπτυγμένους συμπολίτας των στενότερον πρὸς αὐτούς, καὶ οὕτω ἀποκτῶμεν νέον μέσον, ἔστω καὶ ἀφανές, πρὸς τὴν τοῦ ἔθνους ἡμῶν ἑνότητα, ἐπιτυγχανομένην οὐ μόνον διὰ τῶν ἀμοιβαίων συμφερόντων, ἀλλὰ μάλιστα διὰ τῆς ἀμοιβαίας χάριτος· ἀποκτῶμεν δὲ νέον ὅπλον κατὰ τῆς μυσαρᾶς ἀρχῆς τοῦ ubi bene ibi patria, ἥτις ὁσημέραι τείνει ν' ἀποβῇ χαρακτηριστικὸν οὐσιῶδες τῆς νέας γενεᾶς.

Ἐπίσης δὲ καὶ ἡ πρὸς τοὺς οἰκείους σχέσις γίνεται διὰ τῶν ἐκδρομῶν τούτων στενοτέρα. Ὁ δεσμὸς, ὅστις συνδέει τοὺς παῖδας πρὸς τοὺς οἰκείους των, καὶ ὅστις ἐν τῷ καθ' ἡμέραν βίῳ συνήθως δὲν εἶνε τόσον ζωηρός, γίνεται αἰσθητότερος διὰ τῆς προσκαίρου ἀπομακρύνσεώς των ἐκ τοῦ οἴκου. Ἔπειτα ὁποία χαρά, ὁποία ζωή, ὁποῖα αἰσθήματα κατά τε τὸν ἀποχωρισμὸν καὶ τὴν ἐπάνοδον! Πᾶς τις εὖ φρονῶν θὰ συνομολογήσῃ ὅτι ἀνάγκη ἐκ μικρᾶς ἡλικίας νὰ ἐθισθῇ τις εἰς τὸ καλούμενον συχνότατα δὲ παρανοούμενον σχολεῖον τοῦ κόσμου.

Αἱ ἐκδρομαὶ αὗται παρέχουσι τροφὴν ὑγιᾶ εἰς πᾶν ὅ,τι εὐγενὲς καὶ ὑψηλὸν ἐγκλείει ἡ ἀνθρωπίνη καρδία. Αὗται βραδύτερον δύνανται, ἐπαναλαμβάνομεν, νὰ δώσωσι ζωὴν εἰς τὸν χρωστῆρα τοῦ ζωγράφου, εἰς τὸν κάλαμον τοῦ ποιητοῦ καὶ τοῦ συγγραφέως. Εἴδομεν εἰς τὰς ἐφημερίδας ἐπανειλημμένως περιγραφὰς ἐκδρομῶν τῶν ἡμετέρων φοιτητῶν τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς. Περιγραφαὶ αὗται, ἐν τῷ μέσῳ τῆς ξηρότητος τῶν εἰδήσεων καὶ τοῦ ψύχους τῆς πολιτικῆς, ὡς αὖραι μᾶς ἐδρόσισαν ἐαρίναι· τοσοῦτον εἶχον σθένος

καὶ ἐπαγωγὸν ὕφος! διότι αἱ καρδίαι τῶν νέων, οἵτινες τὰς συνέταξαν, ὑπερχειλεῖς σφρίγους νεανικοῦ ἐκ τῆς θέας νέου ὁρίζοντος ζωῆς καὶ σκέψεως, ὤθησαν εἰς ταχείας καὶ φυσικὰς γραμμὰς τὸν κάλαμον. Δὲν ἔλειψε βεβαίως καὶ τότε ν' ἀκουσθῇ καὶ ἐπὶ τούτων ἡ ἐπάρατος λέξις «ρεκλάμα!» ἥτις ἀφίνει ὄπισθέν της ὕπουλον ἰόν, ὃν βάσκανός τις δαίμων, φαίνεται, ἐπιχέει ἐπὶ ἁπασῶν ἀδιακρίτως τῶν παρ' ἡμῖν ὠθήσεων εἰς προκοπήν, καὶ ὅστις ἐν τῇ μανίᾳ του συγχέει τά τε τίμια καὶ τὰ ἱερὰ μετὰ τῶν μὴ τοιούτων ὄντων, ἀλλ' ὡς τοιούτων ὄντων, ἀλλ' ὡς τοιούτων φαινομένων.

Μία ἐν τέλει πρακτικὴ πρότασις.

Νὰ συσταθῇ Σύλλογος ἐκ καταλλήλων προσώπων (μὴ ἐξαιρουμένων καὶ τῶν ἰδιωτῶν) πρὸς εὐόδωσιν τοῦ φιλανθρωπικοῦ καὶ παιδαγωγικοῦ τούτου ἔργου. Σκοπὸς τοῦ Συλλόγου τούτου νὰ ᾖ ἡ κατὰ τὰς διακοπὰς τῶν μαθημάτων ἀποστολὴ μαθητῶν πτωχῶν καὶ καχεκτικῶν εἰς ἐξοχικὰ μέρη, ἰδίως ὀρεινά, κατάλληλα πρὸς βελτίωσιν τῆς ὑγείας των καὶ πρὸς ἀπόλαυσιν τῶν εὐεργετημάτων τῆς φύσεως κ. λ.

Περὶ πλειστέρων λεπτομερειῶν ἐπὶ τῶν ἐνεργειῶν καὶ τῆς ἐργασίας τοιούτου τινὸς Συλλόγου θέλομεν διαλάβῃ, ὅταν ἡ πρότασις ἡμῶν αὕτη λάβῃ πως σῶμα ἐν τῇ πράξει Τί δὲ πρὸς τοῦτο ἀπαιτεῖται εἶνε ἀνάγκη νὰ εἴπωμεν; —: «Ἡμεῖς συνήθως μιμούμεθα τοὺς Γάλλους κατὰ τὰ ἐλαττώματα, οὐχὶ δὲ καὶ κατὰ τὰ προτερήματα, ἐνῷ ἔπρεπε νὰ πράττωμεν τὸ ἐναντίον,» Ἰδοὺ τὸ σύνηθες ἠθικολογικὸν θέμα πάσης καλῶς μεμορφωμένων ἀνθρώπων συναναστροφῆς· ἔχει δὲ ὀρθότατα. Ὁποῖα ὅμως εἶνε αὐτὰ τῶν Γάλλων τὰ προτερήματα, περὶ τούτου ὑπάρχει συνήθως συγκεχυμένη ὑπόληψις. Ὅθεν ἐπιτραπήτω μοι νὰ φέρω περὶ τούτου ἓν τοὐλάχιστον σαφὲς παράδειγμα.

Κατὰ τὰς ἀρχὰς Φεβρουαρίου π. ἔ ἐδημοσιεύθη παρὰ τοῦ κ. P.Loti ἐν Φιγαρῷ ὡραῖον ἄρθρον ὑπὲρ τοῦ Pen—Bron φιλανθρωπικοῦ ἱδρύματος πρὸς περίθαλψιν καὶ νοσηλείαν χοιραδικῶν παίδων. Εἰ καὶ ἡ ἐφημερὶς αὕτη δὲν ἐδήλωσεν ὅτι δέχεται εἰσφοράς, ἐν τούτοις ἀπεστάλησαν αὐτῇ παρὰ διαφόρων τοιαῦται, συμποσούμεναι εἰς 5000 φρ., καὶ δή ἐντὸς μιᾶς ἑβδομάδος.

Τέλος πέποιθα ὅτι ἡ φιλανθρωπικὴ αὕτη ἐπιχείρησις δύναται καὶ παρ' ἡμῖν νὰ ἐπιτύχῃ, ἀρκεῖ μόνον νὰ ἀναλάβωσιν αὐτὴν ἄνδρες, οἵτινες μόνην ἀμοιβὴν τῶν ὑπὲρ παντὸς εὐγενοῦς σκοποῦ κόπων των εὑρίσκουσιν ἐν ἑαυτοῖς καὶ οὐχὶ εἰς χρήματα, παράσημα, διπλώματα, εὐχαριστήρια καὶ ὑπερβολικοὺς ἐφημερίδων ἐπαίνους.

Τόσα ἐν τῇ ὡραίᾳ ἡμῶν χώρᾳ εὐγενῆ καὶ φιλάνθρωπα ἔργα δὲν μειοῦσι τὸ παράτολμον τῆς ἐλπίδος ὅτι καὶ παρ' ἡμῖν ὑπάρχουσι τοιοῦτοι μεγάθυμοι ἄνδρες;

Ἀριστοτέλης Γραφειάδ ν.

ΣΥΜΜΙΚΤΑ.

Τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Παιδείας ἐξέδωκε ἀναλυτικὸν πρόγραμμα δημοτικοῦ σχολείου τετραμεροῦς (τετρατάξιου), ἐν ᾧ ἐνδίδον εἰς τὰς δικαίας ἀπαιτήσεις τῆς παιδαγωγικῆς ἐπιστήμης εὑηρεστήθη νὰ ὁρίσῃ καὶ μίαν ὥραν ἱστορίας ἐν τῇ τρίτῃ τάξει καὶ δύο ἐν τῇ τετάρτῃ. Νομίζομεν ὅτι οἱ κύριοι Ὑπουργοὶ τῆς Παιδείας, ὁσάκις θέλωσι νὰ προβαίνωσιν εἰς μεταρρυθμίσεις ῥιζικάς, καλὸν εἶναι νὰ μελετῶσι ταύτας ὁμοῦ μετὰ τῶν εἰδικῶν ἀνδρῶν, ὧν εὐτυχῶς εὐμοιρεῖ ἡ Ἑλλάς, ἵνα μὴ διαπράττωνται σφάλματα, ἃ διασείουσι ἐκ θεμελίων τὸ κῦρος τοῦ Ὑπουργείου. Τὸ ἐκδοθὲν πρόγραμμα εἶναι προϊὸν οὐχὶ ἐπιστήμης, ἀλλ' αὐθαιρεσίας. Διότι ὅταν ὁρίζωνται ἐν αὐτῷ διὰ τὴν ᾠδικὴν μὲν 3 ὧραι καθ' ἑβδομάδα, ἀφ' οὗ, ὡς πάντες γινώσκουσιν, ἐν Ἑλλάδι δημοδιδάσκαλοι δυνάμενοι νὰ διδάξωσι τὴν μουσικὴν εἶναι ὀλίγιστοι, δύο ἢ τρεῖς τοῖς 0|0, διὰ δὲ τὴν ἱστορίαν 1 ὥρα μόνον, τότε πᾶς δικαιοῦται νὰ φρονῇ, ὅτι τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Ἑλλάδος παίζει μὲ τὴν τύχην τῶν σχολείων. Περὶ τοῦτο πλείονα ἐν τῷ ἑπομένῳ φύλλῳ.

Παλαιός τις σοφὸς εἶπε· Μόνον ἐκεῖνο τὸ γῆρας εἶναι καλόν, ὅπερ εἶναι ᾠκοδομημένον ἐπὶ τῶν θεμελίων ἐγκρατοῦς νεότητος. Ἄλλος δὲ πάλιν εἶπεν· Ἡ νεότης καὶ τὸ γῆρας ἔχουσιν ἀμφότερα ἓν καὶ τὸ αὐτὸ θέμα. Εἶναι δὲ δύσκολον νὰ καταλήξῃ ἁρμονικῶς ἡ ζωή, ἥτις ἤρχισεν ἄνευ ῥυθμοῦ καὶ ἁρμονίας.

Οἶνος κακὸς δὲν διορθοῦται διὰ τοῦ χρόνου καὶ ἄνθρωπος ἐν τῷ χρόνῳ τῆς ἀκμῆς του ἀκρατής, ἀπολαυστικός, ἰδιοτελής, αὐθάδης δὲν θὰ εἶναι πάντως κατὰ τὸ γῆρας οὔτε ἐγκρατὴς οὔτε μετριόφρων. Ἕλκος, ὅπερ δὲν ἠδυνήθη ἡ νεανικὴ ἡλικία νὰ ἰατρεύσῃ, ἐν τῷ γήρατι θὰ μεταβληθῇ εἰς καρκίνωμα Καὶ πολλαὶ παρεκτροπαί, εἰς ἃς ἡ νεότης εὐκόλως δίδει διαβατήριον, αἵτινες μάλιστα θεωροῦνται καὶ ἀξιαγάπητοι, κατὰ τὸ γῆρας γίνονται ἀπεχθέσταται.

Ἡ τριανταφυλλῆ, ὅταν ἐμαράνθησαν τὰ τριαντάφυλλα, γίνεται θάμνος ἀκανθώδης. Τὸ καλὸν δένδρον καὶ γηράσαν καρποφορεῖ.

— Ἂν τις ἐπιστήσῃ τὴν προσοχήν του, θὰ πεισθῇ ὅτι οἱ ἄνδρες οἱ ἐμφορούμενοι εὐγενῶν αἰσθημάτων καὶ θελήσεως τηροῦσι καὶ εἰς τοὺς λόγους αὐτῶν καὶ εἰς τὰς πράξεις ἁπλοϊκότητά τινα καὶ ἀφέλειαν ἤ, ἵνα εἴπωμεν κατὰ Θουκυδίδην γ, 83, τηροῦσι «τὸ εὔηθες, οὗ τὸ γενναῖον πλεῖστον μετέχει.»

Ἐκ τοῦ Τυπογραφείου τῶν Καταστημάτων ΑΝΕΣΤΗ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΟΥ—1894.—3039